

Sukupuolitaudit, seksitaudit

Lääkärikirja Duodecim

10.1.2023

Iho- ja sukupuolitautilien erikoislääkäri Eija Hiltunen-Back

- Mitä seksitaudit ovat?
- Miten seksitaudit tarttuvat?
- Milloin ja minne tutkimuksiin?
- Kirjallisuutta

Keskeistä

- Klamydia, kondylooma ja sukuelinherpes ovat yleisimpiä seksiteitse tarttuvia tauteja.
- Kaikki seksitautitartunnat voivat olla oireettomia, joten tutkimuksissa kannattaa käydä jos epäilee tartuntaa tai kumppanilla on todettu tartunta.
- Kondomi ja suuseksisuoja suojaavat useimmilta tartunnoilta.
- Seksikumppanien informoiminen tartunnasta on tärkeää tartuntaketjujen katkaisemiseksi.

Mitä seksitaudit ovat?

Seksitaudeiksi (eli sukupuolitaudeiksi) kutsutaan joukkoa bakteerien, virusten ja alkueläinten aiheuttamia tauteja, jotka tarttuvat pääasiassa tai suureksi osaksi seksikontaktissa. Tavallisimpia näistä ovat [klamydia](#), [kondylooma](#), [sukuelinherpes](#), [kuppa](#), [tippuri](#) ja [HIV-infektio](#). Lisäksi [Mycoplasma genitalium -tulehdus](#), [trikomoniaasi](#), [lymphogranuloma venerum \(LGV\)](#) ja [hepatiitti B](#) voivat tarttua seksissä.

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää tilastotietoa tiettyjen seksitautien yleisyydestä. Klamydia, kondylooma ja sukuelinherpes ovat yleisimpiä seksitauteja Suomessa. Uusia klamydiatartuntoja ilmoitetaan vuosittain noin 16 000, joista valtaosa todetaan alle 25-vuotiailla.

Kuppatartuntoja ilmoitetaan vuosittain noin 200 ja tippuritapauksia yli 600. Tippuritartuntojen määrä on lisääntynyt viime vuosina etenkin alle 30-vuotiaiden ikäryhmässä. Sekä tippuri- että kuppatartunnoista yli puolet saadaan Suomessa, ja miesten tartunnoista yli puolet on saatu miesten välisessä seksissä.

Uusia HIV-tartuntoja todetaan Suomessa vuosittain noin 180. Niistä enemmistö on seksitartuntoja.

Miten seksitaudit tarttuvat?

Taudit tarttuvat suojaamattomassa seksissä limakalvojen sekä rikkoutuneen ihon kosketuksessa. Tartunta voi tapahtua yhdyntätavasta riippuen peniksen, emättimen, peräsuolen tai suun limakalvolle. Koko yhdynnän aikana paikallaan pysynyt kondomi tai suuseksisuoja suojaavat useimmilta tartunnoilta. Vesiliukoinen tai silikonipohjainen liukuvoide vähentää edelleen kondomin rikkoutumisen vaaraa. Kondylooma- ja sukuelinherpekstartunta voi kuitenkin tapahtua kondomilla suojattujen alueiden ulkopuolella, myös taudin oireettomassa vaiheessa. Seksitaudit eivät tartu uimahallin vedestä, saunan lauteilta tai WC-istuimesta. Rokotteella voidaan ehkäistä hepatiitti A- ja B- sekä kondyloomatartuntoja.

Milloin ja minne tutkimuksiin?

Kaikki seksitaudit voivat olla aluksi oireettomia. Tutkimuksiin on syytä hakeutua pienenkin epäilyn herätessä ja jos on ollut suojaamattomassa seksikontaktissa muun kuin vakituisen kumppanin kanssa. Oireita voivat olla kirvely virtsatessa, tihentynyt virtsaamistarve, poikkeava vuoto virtsaputkesta tai emättimestä, kutina, kirvely, näppylät, rakkulat tai haavaumat sukuelinten alueella, alavatsakipu ja kuumeilu. Seksitauti voidaan todeta yleensä laboratoriotutkimuksin.

Tutkimuksiin voi hakeutua omalle terveysasemalle, sukupuolitautilien poliklinikalle tai opiskelijaterveydenhuoltoon. Monissa paikoissa hyödynnetään sähköisiä palveluita, joiden kautta voi olla yhteydessä terveydenhuollon ammattilaiseen. Kunnallisissa hoitopaikoissa seksitautien testaus on maksutonta. Myös yksityisillä lääkäriasemilla tutkitaan ja hoidetaan seksitauteja, mutta nämä ovat maksullisia. Ilmaisia ja nimettömiä HIV-testejä on saatavilla terveysasemilla ja Hivpointin kautta.

Vastaanotolla kysytään tartunta-ajankohdasta ja -tavasta (emätinyhdyntä, peräsuoliyhdyntä vai suuseksikontakti), jotta testit saadaan otettua oikeaan aikaan ja oikeista paikoista. Esimerkiksi peräaukossa oleva klamydiatartunta ei näy virtsakokeessa. Seksitaudit todetaan yleensä virtsa- ja verinäytteistä tai vanutikulla otettavista näytteistä kohdunkaulasta, emätineritteestä, peräaukosta, nielusta tai haava- ja rakkula-alueilta. Klamydia ja tippuritartunta voidaan sulkea pois viikon, kuppa kuukauden ja HIV sekä hepatiitit kolmen kuukauden kuluttua mahdollisesta tartunnasta. Herpeksen ja kondylooman itämisaika vaihtelee suuresti, ja tartunta voidaan todeta iholle tai limakalvolle ilmaantuvista rakkuloista tai syylistä.

Tartunnan saaneella on velvollisuus kertoa tartunnastaan seksikumppaneilleen, jotta he osaavat hakeutua tutkimuksiin ja hoitoon. Jos tartunnan saanut ei itse halua olla kumppaneihinsa yhteydessä, voidaan hoitopaikasta kutsua testeihin. Vakituinen seksikumppani tutkitaan ja hoidetaan yleensä samanaikaisesti uusintatartuntojen ehkäisemiseksi. Klamydian, kupan ja tippurin paraneminen kontrolloidaan hoidon jälkeen uusintänäytteellä. Hoitamattomina seksitaudit voivat aiheuttaa lapsettomuutta sekä erilaisia jälkitauteja, kuten sisäsynnytin-, lisäkives- tai niveltulehduksen.

Aiemmat kirjoittajat: Ihotautien erikoislääkäri Matti Hannuksela ja iho- ja sukupuolitautilien erikoislääkäri Anna Hannuksela-Svahn

Artikkelin tunnus: dlk00497 (011.007)

© 2023 Kustannus Oy Duodecim